

*Марія Ільків
(Івано-Франківськ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ СОФІЇ РУСОВОЇ В ЧАСІ РЕФОРМ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

«Найдорожчий скарб у кожного народу – його діти, й що свідоміше робиться громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до виховання дітей, молоді, до забезпечення їм найкращих умов життя», – цей вислів Софії Русової є надзвичайно актуальним і сьогодні – напередодні відзначення 160-річчя від дня народження Софії Русової [14,78].

Базовий компонент дошкільної освіти як освітній стандарт орієнтує нас на формування у дитини дошкільного віку основ життєвої компетентності. Словами практика кажемо, що суть даного питання є набагато глибша, ніж підготовка дітей до школи.

Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто, спрямованості освітнього процесу на досягнення соціально закріпленого результату, що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній.

Зупинимося на декількох головних засадах Базового компонента дошкільної освіти, хоча, всі вони, на думку практиків, виписані науковцями є актуальними та важливими: визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості. З цього питання Софія Русова ще багато років тому зазначала: «Тільки рідна національна школа може виховати громадянську свідомість, почуття своєї людської гідності» [14, 223], тому постає завдання перед суспільством про створення таких умов життя, серед яких дитина могла б вільно виявляти свої найкращі почуття, бути чесною, мали свою незалежну думку, непридушену творчість, розбуджену цікавість і розвинені здібності.

Важливо давати дитині можливу їй незалежність, розвивати позитивні імпульси, емоції, бажання. Треба постійно давати працю вольовим зусиллям в координації рухів (руханки, різні ігри), в затриманні поганої поведінки (добре поводження за столом, ласкавість, ввічливість до людей).

Знову маємо змогу звернутися до великого педагога: «Щоб давати волі найкращий розвиток, треба знати її темперамент, її нервову чутливість, фізичний стан здоров'я, бо усе це міцно зв'язане, сполучене між собою», - писала Софія Русова [14, 90]. Не бажано будувати виховання на вимогах сліпої слухняності від дітей, не треба ставити дитині постійні від нас вимоги. З дітьми завжди можна порозумітися, завжди можна їх переконати, а головне – любити їх так, щоб вони це почували і мали довір'я до свого вихователя.

Василь Сухомлинський писав: «Від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму і серця з навколишнього світу, - від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк» [16, 85].

Треба, щоб дитина вірила, що ми забороняємо лише те, що дійсно може зашкодити її духовному і фізичному розвитку, бажано викликати у дитини почуття справедливості, честі, правди. Обов'язок педагогів – дати дітям такі умови життя, в яких добре ставлення перетворюється в активну діяльність – на оборону всього живого. З навчання дрібних краплин добра виробляється звичка не проходити без уваги повз жодне страждання, не давши своєї допомоги. Дітей треба застерігати від байдужості, виховувати співпереживання до чужих потреб, тобто, милосердя. Це і буде найкращим вихованням людини, яке розвине увагу і співчуття до ближнього.

Отже, як була права Софія Русова, коли писала: «Дошкільне виховання що далі набирає великого значення в громадянстві і в справі виховання дитини. Психологія - наука про душу людини - визнає, що малий вік дитини має найбільший вплив на увесь розвиток тіла й розуму дитини, на виявлення всіх її здібностей. Негарні або добрі умови життя в ранні дитячі роки, гарне чи невдале керівництво малою дитиною міцно на ній відбиваються; під їх впливом з дитини виростає або дуже гарний, здібний до праці громадянин, або шкідливий для громадянства недбайло» [14, 4].

Наступними засадами є:

- пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодні у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя;

- формування у дітей цілісної реалістичної картини світу, основ світогляду.

У 2001р. ясла-садок «Промінь» реорганізовано у загальноосвітню школу-садок I ступеня №7, а з 25 квітня 2013р. перейменовано на Івано-Франківську загальноосвітню школу-садок I ступеня імені Софії Русової. Завдяки цьому наступність у співпраці дошкілля та школи стала не формальною, а реальною, що відображається у практичній роботі та результатах досягнень наших учнів у середній, старшій школах та реалізації їх надбань, здібностей у подальшому житті. Маємо змогу спостерігати за нашими випускниками, корі на сьогодні є випускниками-студентами IV курсу престижних вузів України.

Оскільки школа-садок працює за нами розробленою Моделлю та Концепцією національно-патріотичного виховання на християнських засадах, за педагогічною спадщиною Софії Русової, слід відзначити певну систему роботи закладу по ознайомленню дошкільників та учнів з традиціями і звичаями рідного народу, національними святами, пов'язаними з визначними подіями державного значення, відомих та забутих імен національних героїв, вшануванням пам'яті українських письменників і поетів, Тому такої уваги надаємо (як заповідала Софія Русова) народним святам Різдва з колядками і вертепом, Миколая, Великодню, святу Матері, Обжинкам.

Не можемо не згадати сьогодні людину, котра помагала нам будувати «фундамент» нашої Концепції, видатного академіка АПН України, професора Мирослава Стельмаховича, котрий упродовж педагогічної діяльності керувався гуманістичною концепцією виховання, в основі якої лежать духовно-моральні цінності і є співзвучною із педагогічними ідеями Софії Русової. Головним вважав формування духовності дитини через засвоєння добрих українських народних звичаїв і традицій, завдяки яким дитина навчається правил моральної поведінки значно раніше, ніж зрозуміє їх сутність. А через високоодухотворені традиції, котрі передаються з покоління в покоління, дитина вчиться любити рідну землю, отчий дім, любити й поважати батьків, родину, пам'ятати предків, рідну мову, історію свого народу.

Враховуючи побажання батьків з анкетувань, у нас добре налагоджена співпраця зі священиками різних конфесій та віросповідань. Частими гостями є у нас ветерани ОУН-УПА, колишні політв'язні.

Якщо ми сьогодні не виконаємо основні засади Базового компонента дошкільної освіти, зокрема не виділимо як пріоритет потребу активного проживання дитиною кожного вікового відрізка життя, що є важливою передумовою її успішного розвитку в наступні роки, то не зможемо виконати свого професійного обов'язку. Отже, ми не зможемо досягнути мети дошкільної освіти, сформуванню базис особистісної культури дитини через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності. А також не виконаємо основного завдання дошкільної освіти – не стільки озброїти дитину системою галузевих знань, скільки наукою життя.

В освітній роботі з дітьми старшого дошкільного віку та учнями перших класів забезпечення наступності має орієнтуватися на усунення суперечок між завищеними запитами школи, вимогами окремих батьків щодо підготовки їх дітей до шкільного навчання і необхідністю враховувати специфіку дошкільної освіти. З огляду на це, зміст початкової освіти має розширювати, логічно продовжувати і доповнювати зміст дошкільної освіти з урахуванням надбань і досвіду дошкільного дитинства.

Державний стандарт початкової загальної освіти ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентісного підходів і зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту. Співпраця з організації наступності в роботі педагогів дошкільних груп та початкових класів полягає в різних формах освітньо-виховної роботи: спільні педагогічні ради, методичні об'єднання, робота творчої групи, взаємовідвідування занять та уроків, методичні посиденьки, круглі столи, майстер-класи тощо. З дітьми – урочисті лінійки з нагоди визначних свят та історичних дат, перегляди вистав, концертів, екскурсії в музеї міста та виїзні екскурсії, зустрічі із поетами та письменниками рідного краю, спільні Духовні Майдани.

Отже, ми можемо провести порівняльну характеристику Державних стандартів дошкільної та початкової загальної освіти:

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні	Освітні лінії: Особистість дитини, "Дитина в соціумі", "Дитина в природно-сму докїллї", "Дитина у свїтї культури", "Гра дитини", "Дитина всенсорно-пїзнавальному просторї", "Мовлення дитини"
Результат	Сформованїсть певного виду компетенцїй
Державний стандарт початкової загальної освїт	Освітнї галузї: "Мовї лїтератури", "Математика", "Природознавство", "Суспїльствознавство", "Здоров'я і фїзична культура", "Технологї", "Мистецтво"
Результат	Рївень загальної пїдготовки учнїв

Провїдною дїяльнїстю у життї дїтей дошкїльного вїку залишається гра, за допомогою якої у них формуються передумови навчальної дїяльностї.

Головним мїрилом доброї роботи педагога є справедлива оцїнка працї дїтей. Василь Сухомлинський вчив нас, що якщо дитина не бачить успїхїв у своїй працї, вогник прагнення до знань згасає, дитина втрачає вїру у свої сили, насторожується, наїжачується, вїдповїдає зухвалїстю на поради й зауваження вчителя. Або ще гїрше: почуття власної гїдностї в неї притуплюється, вона звикається з думкою, що нї до чого не здатна.

Наступнїсть в роботї дошкїльного закладу і школи не може досягти успїху, якщо не буде головних вихователїв – батькїв. І це ще один напрямок нашої роботи. Бог і Україна є наше спїльне гасло.

На жаль, українська родина духовно й морально занепадає, антинародна система за час свого панування знищувала родиннї стосунки рїзними вишуканими методами та способами. Як результат маємо притулки та їнтернати для дїтей при живих батьках, будинки для батькїв похилого вїку при живих заможних дїтях. Те поколїння, яке виростло, зрештою, виховане нами, не має цїннїсних засобїв народної педагогїки, якї притаманнї були колись українському народовї й українській родинї. Тому кожна третя дитина не знає, що таке повна сїм'я, родина. Ось через це є важливою наша спївпраця з сїм'єю – повною чи неповною.

Спільно з родинами створені сприятливі умови для розвитку ігрових і творчих здібностей дітей дошкільного віку та молодших школярів.

В практиці є різні активні форми роботи з батьками: участь батьків, часом і цілих родин у проведенні занять, виховних заходів, свят. Багато з цих заходів є родинними святами. Це костюмовані дійства, в яких дійові особи – бабусі, дідусі, тати, мами, брати і сестри. Це проведення батьківських конференцій, два рази в рік спільно із Спілкою Християнського відродження на міській площі проводимо спільно з родинами Духовні Майдани. У листопаді 2015р. проведено міську Вервицю «За мир і спокій в Україні». Створено прес-центр для батьків з участю представників освіти, медицини, влади, служб МВС, громадських організацій, спільні поїздки до священних місць. Проводимо анкетування з актуальних проблем щодо ідейної спрямованості батьків для подальшої співпраці.

У закладі створено музей «Софія Русова і сьогодні», де розміщені матеріали життя та творчості: Дерево родоводу родини Ліндфосів-Русових, публікації праць Софії Русової, трилогія З. Нагачевської, О. Джус «Софія Русова: з маловідомого і невідомого», матеріали досвіду роботи педагогів.

В незалежній Україні громадянському суспільству необхідні життєздатні, самостійні, практично вмілі творчі люди з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, совісті, гордості за рідну землю та державу Україну. «Тільки рідна національна школа - це є перша політична і соціально-педагогічна вимога кожного народу, який скидає з себе ланцюги, скидає крису байдужості, якою було окуто її серце за часів утисків і пригноблення його власної думки, його національної свідомості. Тільки рідна школа може виховати громадянську свідомість, почуття своєї гідності» [14, 223].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція національного виховання (Схвалена Всеукраїнською педагогічною радою працівників освіти 30 червня 1994р.)
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (затверджено наказом МОН України від 16.06.2015р. №641)
3. Закон України «Про освіту». – К., 1997.
4. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 2012.
5. Державний стандарт початкової загальної освіти. – К.,2011.

6. Закон України «Про дошкільну освіту». – К., 2001.
7. Положення про дошкільний навчальний заклад. – К., 2003.
8. Положення про навчально-виховний комплекс «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад». – К., 2003.
9. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». - Тернопіль, 2013.
10. Русова С. До культурного об'єднання з Галичиною // Республіка. - 1919. - Ч.67.
11. Русова С. Націоналізація школи // С.Русова // Вибрані твори. - К., Освіта, 1996.
12. Нагачевська З. СофіяРусова і Галичина. - Івано-Франківськ, 1996.
13. Ступарик Б. Школі – національне виховання молоді (вибрані статті) / Б. Ступарик. - Івано-Франківськ, 2005.
14. Софія Русова: З маловідомого і невідомого. - Частина 1. «Несторка української педагогічної літератури...» / Упорядники О. Джус, З. Нагачевська. - Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. - 456 с.
15. Софія Русова і сьогодні / Упорядник М. Ільків. - Івано-Франківськ: СІМІК, 2009. - 265 с.
16. Стельмахович М. Вибрані педагогічні твори: у двох томах / М. Стельмахович. - Том 1. Коломия: Вік, 2011. – 517 с.
17. Сухомлинський В. Вибрані твори: в п'яти томах / В.Сухомлинський. – Том 5. – К.: Радянська школа, 1977. – 638 с.